

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 3. junija 1863.

Gospodarske stvari.

Korist pepela v poljedelstvu.

Pepel ne pospešuje samo rasti zelišč, temuč zboljša tudi pusto zemljo; pa le škoda, da ga vse premalo cenijo naši gospodarji in ga raje zavržejo kakor da bi ga privošili njivi ali pa travniku. Pa pepel ni vsak enak, kakor vsako palivo ni enako, iz katerih se je pepel naredil. Pepela največ je iz drv, premoga (kamnitega oglja) in pa šote (torf).

1. Dober pepel iz drv ima po Liebigovih skušnjah toliko kremenokislega kalija v sebi kakor slama, razun tega pa tudi obilo fosforokislih soli, — in ravno te dve stvari ste posebno dobre njivo pognojiti in rodovitno napraviti.

Pepel iz drv se mora vselej le pri nedeževnem vremenu in nikoli na mokre tla potresati; potresa naj se takrat, kadar se dež ali pa saj megleno vreme pričakuje. S tem pepelom se potresajo mlade deteljša, sočivje, grah in grašica itd., kakor tudi travniki, na katerih ravno toliko zdá, kakor mavec ali gips. Po njem dobre rastline tamnozeleno barvo, jamejo spešneje rasti, so čvrstega in plenjatega zrna in tanke lupine; travnikom in pašnikom je pa ta pepel to, kar zabela na kašo ali žgance. Na senožetih, ki so z mahom preraščene, dela pepel res čudeže, če se še z apnom pomeša (vsacega polovica), res vrlo zdravilo; mah zginje brž, in gosta detelja, in sladka trava začne kaj spešno rasti.

2. Pepel iz šote. Šota obstoji iz rastlinskih ostankov, ki so na različni stopnji razkrojenja. V tem pepelu je največ: gline ali tako imenovane ilove prsti, apno, nekoliko lugastih soli in žveplokislina; v nekateri šoti je pa tudi obilo mavca ali gipsa (v nekateri 34 odstotkov) ali žveplokislega apna. — Vidi se iz tega, da pepel iz vsake šote si ni enak. Če ima namreč veliko ogelnokislega apna v sebi, zdá šotni pepel ravno toliko kakor lapor; ali če se ogelnokislo apno sežgè, je gnojenje ravno tako kakor če bi se njiva z žganim apnom pognojila, se vé po primeri apna. Lugastih soli, kar jih je v šoti, se v močirjih kaj lahko izluži. Tudi fosforne kisline je v pepelu iz šote menj kakor v pepelu iz drv. Žveplokislina je v nekaterem šotnem pepelu veliko; v marsikteri šoti je skor po 34 odstotkov mavca. Iz tega se lahko posname, zakaj ta pepel detelji tako dobro tekne, kakor v Flandrii, v nekaterih krajih na Angleškem in Francozkem. Ker šote v teh krajih ne prodajajo, jo v pečéh žgò in pepel porabijo, s katerim kakor pri nas z gnojem njive in travnike gnojé. Take peči naredijo iz kamna ali pa ilovice; spodaj nalože na železno mrežo suhe šote, na to pa sirove ali mokre, kakoršna se je ravno na močirji narezala. Suha šota se zapali in od žerjavice se proti vlažna in mokra suši in

v eno mer naprej telí, dokler se vsa ne spepeli. Kakor je pa šota sama dobra za steljo po hlevih in za odejo gnojnega kupa na dvorišču, ravno tako škodljiva pa je za tako rabo pepel iz šote, ker njegovo razjedljivo apno amoniak iz gnoja prežene, namesti da bi ga zdrževal. — Vselej je tedaj treba šotni pepel kemično preiskavati, da se spoznajo njega obstojni deli. Če pa njegovo lastnost le na oči sodiš, naj ti bo v tej reči to-le vodilo: šotni pepel ložji ko je in menj rudeč ali prav za prav rujav, tem boljši je. Če završi, ako ga s kako kislino poliješ, naj ti je znamenje, da ima obilo ogelnokislina v sebi. Če pa rudeči lakmusov papir višnjev postane, ima obilo razjedljivega apna ali pa ogelnokisle lugaste soli v sebi. Ravno kar sežgane šote pepel ima več ali manj razjedljivega apna v sebi; če pa na zraku leži, se naglo z ogelno-kislino zveže, al potem nima za njivo velike vrednosti. Zato je treba, da se pepel dolgo žgè, in kar je najbolj moč varuje, da ga zrak ne prevetruje; če tedaj pepel delj telí, več ima razjedljivega apna v sebi in tem boljši je.

(Konec prihodnjič.)

Od goveje kuge na dalje.

Povsod drugje, kjer je bila v črnomeljskem kantonu kuga, je že potihnila, le v Preloki, kjer se je najprvo začela, ste 22. in 23. dne t. m. spet dve govedi zbolele. Da se kuga zatara, je komisija obé bolne govedi pa še dvoje družih sumljivih ravno tistega gospodarja pobiti dala, se vé da proti navadnemu odškodovanju.

V Mali Pristavi postojnskega kantona ste enemu gospodarju dve kravi poginile za govejo kugo, tretjo pa že tudi bolno je komisija pobiti dala.

C. kr. koroška vlada je 10. dne t. m. ukazala, da nobena goveja živina iz Kranjskega ne smé na Koroško, ktera nima popolnoma verjetnih, od župana in ces. gosposke podpisanih spričál, od kod da je in da je zdrava. Vse goveda, katerih gospodarji nimajo tacihi spričál, se zapodé čez mejo nazaj ali pa se na stroške gospodarjeve v kontumacijo denejo (zaprejo). To veljá tudi od koz, rogov, parkljev, kostí, sirovega loja in mesa. Naj se tedaj varuje, kdor neče v zadrego in škodo priti.

Kako pa je na Hrvaškem z govejo kugo? Kralj. zagrebško namestništvo naznanilo je ljublj. c. k. deželni vladi, da še je v 2 županijah (komitatih) in sicer v županii reški v Mandlah in Doljnih Žagarih okraja čubarskega, v 4 selih (vaséh) pa zagrebške županije, namreč v Dvorancih, Jamnici, Rešetarovem in Jastrebarskem. Temu kr. namestništvo še dostavlja, da v Vojaški Granici zdaj ostro ravnajo s kugo govejo in da se je po takem nadjati, da jo bojo kmali zatrli. — Bog daj!

Dolžni smo svojim bravcem še naznanilo dveh zdravil, ki smo ga dobili za natis. Eno zdravilo je iz Cerknice, katero je sestavljeno iz masla, lorberja, kimmelja, majarona, rožmarina in vina; za klišire žajfnica, za pijačo voda kisle repe in namaka lipove gobe. Gosp. dopisnik nam pravi, da je B. neko svoje živinče ozdravil, pa tudi še druge svinje. — To zdravilo nas opominja tistih časov, ko je zdravilstvo še v zibelki spalo. Ako se živina ali človek ozdravi včasih potem, da se jima je dala ta ali una zmés, nikar ne mislimo, da mu je ravno ta pomagala. Dobrotni Stvarnik, ko je vstvaril človeka in živali, jim je podal ob enim toliko moči, da njih natura sama zmaga tisoč in tisoč bolezin — pa še večkrat premaga nerodnega zdravnika z vsemi zdravili njegovimi. Zato so najmodrejši zdravniki najpohlevniši, ker vejo, da — malo vejo. Tudi, gosp. M., Vaša bolezen ni bila goveja kuga, ktera svinj nikdar ne zgrabi. — Iz Op. pa smo dobili sledeče naznanilo: „Ko je pred 40 leti živinska kuga v naši okolici mnogo živine podavila, je nasvetoval neki lašk zdravnik našim kmetom, da naj hlev vsako jutro s peglo (katranom) dobro nakadijo in vrata zapró, da se dim nekoliko po živini poleže, ter s tem mazilom po gobcu namažejo. Pet starčkov, ki so takrat ta nasvet slišali in poskušali, je še živih, ki enoglasno trdijo, da ga je skušnja prav dobro potrdila. Njih živina je prišla vsaki dan z okuženo živino v dotiko, pa ni nikjer kuge nalezla. To sredstvo sicer ne ozdravi okužene živine, ampak le zdravo obvaruje kuge.“ — Ker se goveja kuga le naleze in živina nikakor drugač ne zboli, ni treba katrana, ampak varovati le živino, da ne pride v dotiko s kužnino po eni ali drugi poti. Ako bi katran to moč imel, da bi živina boleznem ne nalezla, kader pride z bolno skupaj, bi bil omenjeni laški zdravnik gotovo se že potegnil saj za en kos tistih premij, ki še zdaj čakajo moža, kdor pové kakošen gotov svet. Če bi bili naši hlevi prostorni in zračni, bi rekli: v Božje ime naj se kadijo s katranom! Al če premislimo, kakošni brlogi so večidel naši hlevi brez vsega zraka in vse svetlobe, se pa bojimo, da bi ubogi živinici ta dim še bolj ne nadlegoval. — Sicer pa se zahvalujemo gosp. dopisnikoma za te naznanila, ker pričajo dobro voljo, da bi se strašni pošasti v okom prišlo.

Šolske stvari.

Učilni načrt za nedeljske in prazniške glavne šole.

Predrzmem se tu očitnosti izročiti pričujoči načrt, ki sem ga osnoval po naredbah sl. ministerstva za nauk in bogočastje. Naj ga sodijo možje, katerim gré o šolskih zadevah beseda, da bi, kar je dobrega, se v blagor našim šolam, tudi djansko vpeljalo. Učilni načrt, ki ga tu nasvetujem za nedeljske in prazniške glavne šole, se pa dá tudi djansko vpeljati v začetne šole na kmetih, in to tako:

1. Kjer so trije učitelji, tam naj se postopa kakor skoz tri razrede na glavnih šolah.

2. Kjer sta dva učitelja, naj eden prevzame 1. in 2. razred, in drugi 3. razred. Kteri ima dva razreda vkup, naj ravná tako, kakor sledí v 3. točki.

3. Kjer je en sam učitelj, tam naj se vpelje načrt za 1. in 2. razred glavne šole tako, da ko prvi razred bere, drugi razred prve pol ure spisuje spise, in druge pol ure števili (rajta) na tihoma na tablicah. Ko pa drugi razred bere, prvi razred prve pol ure spisuje in druge pol ure rajta na tablicah. — Namesto številjenja in spisja nastopi vsako drugo nedeljo risanje.

Risanje je lahko, in vsak si ga brez muke more prisvojiti; kjer bi pa na začetnih šolah z enim učiteljem starost in slaba roka tega ne dopustila, naj se uči spisje in številjenje. Na drugih šolah pa tudi lahko eden učitelj vse razrede po dušni razmeri vkup v risanju podučava; saj mu bo v zaslugo pred Bogom in pravičnimi ljudmi.

Ako bi se pri začetnih šolah, kjer je en učitelj in več g. duhovnov, kateri gospod duhoven bi se ljudi usmilil, bi morda on dobrovoljno nauk za 3. razred prevzel.

Ako pomislimo, da postava ostane postava in pod kaznijo vsa mladež šolo obiskovati mora; da le tak nauk v resničnem smislu ljudstvo na višo pravo stopnjo povzdigniti more; da vsi učeniki in drugi šolski gospodje pod prisego na natančno izpolnitev postav gledati morajo; da ubogi stan nekterih ljudi le iz nepodučenosti in ž njo zvezane lenobe izvira; da našo zemljo po tečnem nauku prisiliti moremo, da bo še dva in trikrat več rodila od zdaj; da davki le še rastejo; da bo ljudstvo le v dobrih šolah svojo pravo korist vidilo in da le po tem se domovina in ž njo cesarstvo osrečiti more, — se ne smemo in ne moremo takih nedeljskih šol braniti, ker drugač ne želimo prav iz srca prave sreče ne domovini, še manj pa blagostanja potrebjujočemu cesarstvu.

Resnobna volja, prava zavest in ljudoljubno srce vse pripomočke v dosego tega pridobiti vé; le kdor noče šolski mož v pravem zmislu biti, svojo prisego mlačno spolnuje in se vsakega napredka ogiba, bo morda zoper take naprave mrmral in na čelu nosil napis: „ostanimo begajoči raki!“

Začnemo prihodnjič z učilnim načrtom za 1. razred nedeljske in prazniške glavne šole. (Dal. prih.)

Za kratek čas — še bolj pa za poduk kaj.

Iz Kamnika na binkoštni terek.

Ljubi stric Matija!

Iz mojih prejšnih pisem se lahko spominjate, da je pri nas vsak terek tržni dan. Naši tržni dnevi so pa tudi kaj sloveči; so kakor mali sejmi; od vseh krajev priženó živine skupaj; na trgu pa tudi kramarji svoje štacune postavijo. Al povedati Vam moram, dragi striček, da takih tržnih dni, kakor je bil križev terek, v Kamniku nismo še doživeli in Bog vé, ali bomo še kdaj tako srečni, tacega doživeti; v naši mestni kroniki zapisan je ta dan z zlatimi črkami. Pa nikar ne mislite, da se šalim, kajti s takimi rečmi, ki zadevajo blagor človeštva, ni burk uganjati.

Omenjeni dan grem okoli desete ure v mesto. Od dalječ vidim na očitnem trgu obilno ljudstva. Na nekem vozu — podoben je bil tistim, s kterimi Kalmiki svoje kočice prevažvajo — vidim nekaj v črno zagrinjalo zavitega; stopim bliže pa čujem hripav ženski glas. Misel me prešine, tukaj se opice kažejo, kajti spomnil sem se, kako sem nekđaj celi ljubi popoldan za nekim možem koračil, ki je tri opice imel. Veste, dragi stric, da ste me bili v štacuno po olja poslali, in kako da sem še le zvečer z ubito steklenico domú se prikradel. Na tem vozu pa ni bilo nič tacega, — bile so to le moje domišlije.

Slavni Janez Kapistran pridigoval je v latinskem jeziku; vsi poslušavci bili so do solz ginjeni; na omenjenem vozu pa je govorila v črno svilo oblečena ženska v ptujem jeziku; priporočevala je svoje čudodelne verižice (ketnice) in ljudem kazala elektro-galvanično baterijo, — že samo ime mora človeka ozdraviti! In glejte čudo! Ljudstvo jo je razumelo, staro in mlado, možko in žensko hitelo je k nji na voz, kupovat si raznovrstnih malih verižic, ktere so ozdravljale vsakoršne